

HAGENEZEN die er mochten wezen

HERMAN ROSENBERG

Elke stad heeft haar helden en heldinnen. Dat kunnen bestuurders zijn of kunstenaars, maar ook sporters of ondernemers. In een serie verhalen op de zaterdag belicht de krant bijzondere Hagenaars en Hagenezen uit het verleden. Vandaag: de architect W.B. van Liefland (1857-1919).

Voor kerk, stad en badplaats

Scheveningen rond 1900. Een stijlvolle badplaats aan de Noordzee, met schitterende hotels en brede stranden. Maar, de *finishing touch* ontbrak. Zo was er nog geen pier en ook geen Circusgebouw. De man die daarvoor en voor nog meer zou gaan zorgen, was de Haagse architect W.B. van Liefland. Toen hij rond 1905 zijn werk aan de kust afrondde was de 'Parel aan de Noordzee' af en glom hij als nooit tevoren.

Wie was deze Van Liefland? Eigenlijk is er niet zo veel over hem bekend. Want ondanks zijn koortsachtige bouwactiviteiten, ook elders in Den Haag, is er nooit diepgravend over deze bouwmeester geschreven. Mogelijk speelt daarbij een rol dat onwaarschijnlijk veel van zijn scheppingen zijn gesneuveld. Vrijwel alles wat hij in Scheveningen bouwde is verdwenen. De tand des tijd wiste de erfenis van Van Liefland langzaam uit en daarmee verdween de man zelf ook in de nevelen van de geschiedenis. Hoog tijd derhalve voor een bescheiden eerbetoon.

Wilhelmus Bernardus van Liefland werd in 1857 in Leiden geboren als zoon van een bouwkundige. De familie verhuisde naar Den Haag en de jonge Van Liefland studeerde korte tijd aan de Academie van Beeldende Kunsten. Hij begon zijn loopbaan bij het bureau van Pierre Cuyper, de belangrijkste Nederlandse bouwmeester van de 19de eeuw. Van Liefland leidde bijvoorbeeld samen met zijn collega Nicolaas Molenaar in opdracht van Cuypers de bouw van de St. Jacobuskerk in Den Haag. Van Liefland was katholiek en zou gedurende zijn hele carrière ook kerkelijke opdrachten uitvoeren. De bekendste daarvan was de bouw van wat de 'kathedraal van de Schilderswijk' zou worden, de H. Hartkerk aan de Hobbemastraat. Dit uitzonderlijke, deels uit gietijzer opgetrokken gebouw overleefde de ontkerkelijking niet. Het enige religieuze bouwwerk van Van Liefland dat nog bestaat is de Byzantijnse arcade op de katholieke begraafplaats aan de Kerkhoflaan.

Zijn grootste triomfen zou de bouwmeester vieren op Scheveningen. Rond 1900 werd hij de huisarchitect van de Maatschappij Zeebad Scheveningen, de oppermachtige firma die de hele badplaats runde. Niet veel eerder had Van Liefland zich de art nouveau of Jugendstil eigen gemaakt en behoorde hij zelfs samen met zijn collega's L.A.H. de Wolf, Joh. Mutters en J.W. Bosboom tot de belangrijkste vertegenwoordigers van deze flamboyante stroming in de architectuur en vormge-

ving. De luchtige Jugendstil paste bij uitstek bij het snel groeiende, mondaine Den Haag en zijn badplaats.

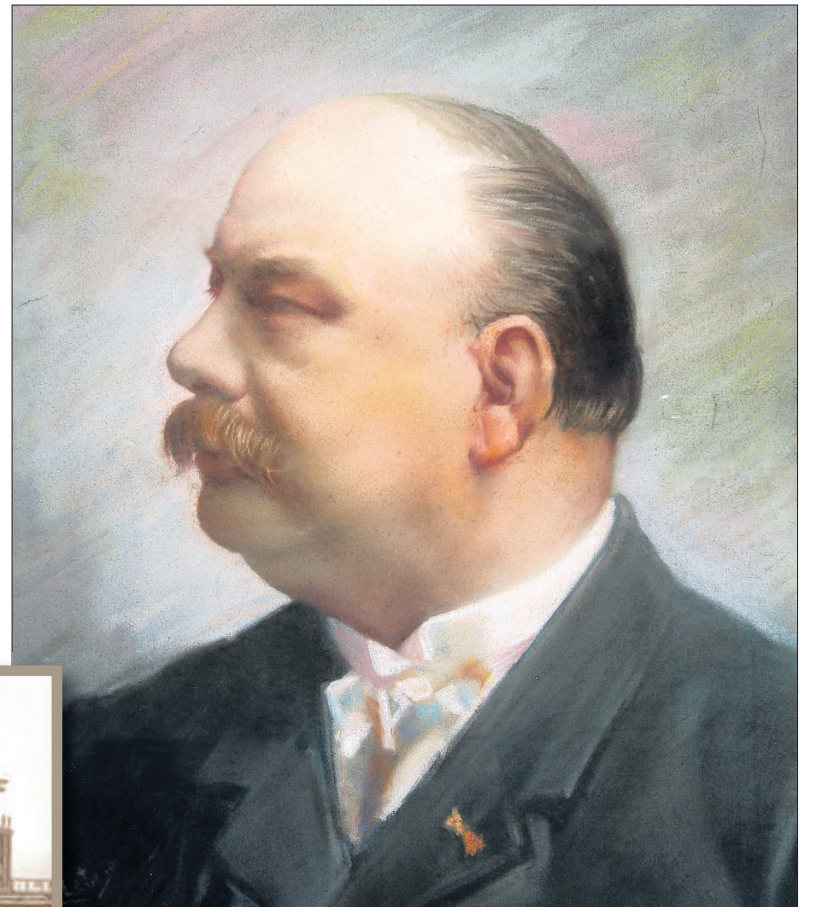
Van Liefland zette daar meteen in 1901 een stevige handtekening met het Wandelhoofd Koningin Wilhelmina, beter bekend als de (Oude) Pier. Hoewel Couperus het bouw-

Net als zijn gebouwen raakte hij in de vergetelheid

werk 'een belediging voor Hare Majesteit' noemde, groeide het al snel uit tot de meest geliefde attractie van de badplaats. En kenners waren onder de indruk van de technische

het huidige musicaltheater. Maar de oude, vrolijke voorgevel ging in 1966 tegen de grond bij een renovatie, waaruit de rest van het gebouw tevoorschijn kwam als een met golfplaat beklede schuur.

De grootste schepping van Van Liefland kwam in mei 1904 gereed, na een verbijsterend korte bouwtijd van acht maanden. Direct naast het Kurhaus verrees het imposante Palace Hotel, een kolos van 95 bij 75 meter. Van Liefland kleepte het betonnen skelet aan met schitterende gevels in de stijl van *secession*, de Weense variant van de Jugendstil. Van binnen gebruikte hij bij de aankleding een veelheid van stijlen. In de jaren zestig, toen de tijd van de oude hotels voorbij was, vestigde de Gasunie zijn hoofdkantoor in het Palace Hotel. In 1979 maakte de sloopkogel een einde aan het mag-

Wilhelmus Bernardus van Liefland, architect, stedenbouwkundige en gemeenteraadslid. ANONIEME PASTEL, COLLECTIE HAAGS GEMEENTEARCHIEF

De Oude Pier omstreeks 1930, deels afgebrand in 1943 en daarna gesloopt. FOTO NATIONAAL ARCHIEF

vaardigheid van Van Liefland; hij kon mooie gevels maken in allerlei stijlen, maar was ook een begaafd constructeur.

In 1904 bereikte Van Lieflands werk aan de kust een climax. Hij bouwde er het Circusgebouw, toen Circus Cascade geheten. De koepel met zijn gewaagde ijzeren overspanning vormt nog steeds het hart van

num opus van Van Liefland.

SOCIAAL BEWOGEN

Door zijn Scheveningse kunststukjes zou de indruk kunnen ontstaan dat Van Liefland een glamour-architect was, die alleen werkte voor de happy few. Maar niets is minder waar. Hij was een sociaal bewogen man die zich in de gemeenteraad in-

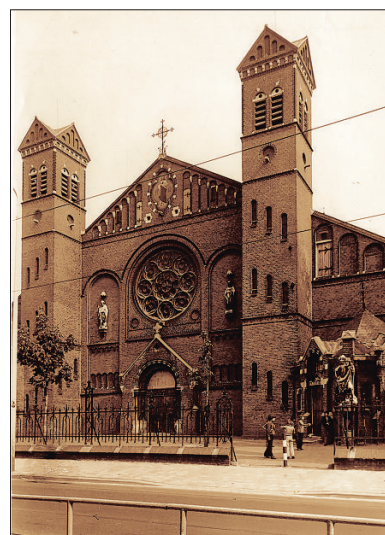
zette voor de stad en haar problemen: de vele op binnenterreinen gesitueerde krotten en de penibele verkeerssituatie. Van Liefland maakte zich sterk voor het saneren van de onbewoonbare sloppen, die hij omschreef als 'brandhaarden van epidemieën'. Dat was niet overdreven want Den Haag had in de 19de eeuw diverse keren te kampen met een uitbraak van cholera.

Van Liefland koppelde aan de sanering van onder meer de Joodse Buurt in 1898 een plan voor een aantal verkeersdoorbraken. Die waren nodig omdat er in de nauwe Haagse binnenstad een compleet verkeersinfarct was ontstaan. De architect was zijn tijd vooruit, in tegenstelling tot het college van b en

w en de ambtenarij. Uiteindelijk zou het tot 1913 duren voordat onder leiding van Berlage de eerste grote doorbraak er kwam (Hofweg).

De architect leverde ook zelf een bijdrage aan de verbetering van de woonomstandigheden 'der arbeidende klasse'. Hij ontwierp in de Schilderswijk zowel de Van Ostadewoningen als Het Fort aan de Parallelweg. Gelukkig bestaan beide complexen nog, al is het karakter van de oorspronkelijke baksteenarchitectuur bij Het Fort verloren gegaan.

Bronnen: B. Verbrugge, *Assimilatie als therapie (Jugendstil in Den Haag)*, 1981; Kees Stal, *Herman Rosenberg, Een simpele verkeersverbetering (over de Grote Marktstraat)*, 2005; H.P.R. Rosenberg, *Architectuurgids Den Haag*, 1988.

De H. Hartkerk aan de Hobbemastraat, gesloopt in 1974. FOTO HAAGS GEMEENTEARCHIEF

Het Fort in de Schilderswijk na de renovatie in 2001, waarbij het oorspronkelijke karakter deels verloren ging. FOTO BEN BLUMERS

Oproep

Dolf Brouwers, ofwel Sjef van Oekel.

In de serie *Hagenezen die er mochten wezen* volgende week: komiek **Dolf Brouwers**. Daarna de laatste aflevering voor de zomerpauze: journalist **Eduard Elias**. Hebt u herinneringen aan een van hen, mail ze (grootdenhaag@ad.nl) of stuur ze naar AD Haagsche Courant, Postbus 16050, 2500AA Den Haag.